

ХОЛОБУР БУОЛАР ОЛОХТООХ КИИИ

Былыргыта Нам улууһугар Мурчуку нэһилиэгэр Баһылай уонна Балбаара Замятиннар диэн дьадан'ы ыаллар олорбуттара. Олохтоох баай-сэниэ ыалларга кыһынын сүөһү көрөн, сайынын оттоонмастаан айахтарын ииттэллэрэ. Бэйэлэрэ бас билэр сүөһүлэрэ-астара суоҕа. Олохторугар эрдэхтэринэ алтата оҕоломмуттара. Алтыаннарын харана баттыгастаах олох ыар содула былаҕайга былдьаабыта...

Онтон бу дойдуга киһи ыал буолан зулуйан олоруо суох диэн «дьол көрдөһө» хоту Булунтга көспүттэрэ. Онно киирэн кыһынын бултаһан, сайынын балыктаһан уонна араас үлэбэ сылдыһан син ньир-бааччы ыал буолбуттара. Бастаан киирдэхтэрин нөнүө дьылыгар — 1918 сыл олунньу 10 күнүгэр — уол оҕо төрөөбүтэ. Ону аҕата Баһылай диэн бэйэтин аатын биэрбитэ. Онтон үс сыл буолан баран Бүөтүр, өссө үс сылынан Егорка төрөөбүттэрэ.

Кэлин аҕалара сотору-сотору ыарытыһар быһыылааҕа, дойдутун куруук саныыр буолбута. Оччолорго сэбиэскэй былаас оннун булан олох тупсан иһэрэ. Онон 1932 с. сайын Булунтан төрөөбүт дойдутугар Намна төннөн тахсыбыта. Ийэлээх аҕата ШКМ-на остуорастаабыттара. Баһылай ити сылаан бастаан үөрэххэ киирбитэ. Онно бастакы учууталынан Денис Винокуров буолбута.

Ити сыл корь ыарыыттан кыра балта Маайа өлбүтэ. Онтон 1934 с. санатыгар аҕата ыалдьан өлбүтэ. Инньэ гынан Баһылай үөрэбин тохтотон ийэтинээн, икки быраатын илдьэ, саас II Хомустаахха «Хатас» колхозка тахсан чилиэнинэн киирбиттэрэ. Дьэ ити курдук 16 саастаах Баһылай колхоз чилиэнэ буолбута.

Сааһын бурдукуһыытыгар, сайынын от үлэтигэр, күһүнүн хомуурга, кыһынын от-мас тизийиитигэр, кэлин, улаатан баран, Ааллаах Үүн уонна Моой үрэхтэригэр таһаҕас таһыспыта. Икки быраата эмиэ борбуйдарын көтөҕөн ийэлэригэр көмөлөһөллөрө.

1941 сыллаахха колхоз 10-тан тахса чулуу үлэһит дьоннорун сэриигэ ынырбыттара. Инньэ гынан колхозка үлэһит илии кырыымчыгырбыта. Байыаннай балаһыанньа буолан дьахтардыын-оҕолуун, кырдыаҕастыын эмэнниин «Барыта фронтга», «Барыта Кыайыы туһугар» диэн лозунунан сынньанары-утуйары билбэккэ кытаанах үлэбэ туруммуттара.

1942 сыл бэс ыйыгар 10-ча киһиэхэ, ол иһигэр Баһылайга эмиэ, армияҕа барар бэбиэскэ кэлбитэ.

— Граф Биэрэгиттэн биһигини сорохпутун быһа анньан хоту Булунтга үлэфронулар ыппыттара. Биһиги онно киирэн улахыын-улахан муора

судноларыттан таһаҕас сүөкээһинигэр үлэлээн баран күһүнүн төттөрү тахсыбыппыт. Ол тахсыбытым — улахан быраатым Бүөтүр сэриигэ барбыт этэ. Ол кыһын колхозпар үлэлээбитим. Онтон 1943 сыллаахха сайын бэс ыйыгар иккиһин бэбиэскэ туппутум. 10-тан тахса киһи буолан оройуон киинигэр ШКМ-на хонон баран сарсыныгар эмиэ Граф Биэрэгэр киирэн парходка олоҕорбут. Онно миигин кытта Протопопов Афанасий Андреевич эмиэ баара, — диэн кэпсиир Василий Васильевич.

Кини ол баран Забайкальеҕа сулууспалаабыта. 1945 сыллаахха Японияны утары сэриигэ сылдьан Хайлар куораты ылыыга кыгыбытта. Онтон Мугден станциятынан төннөн, балаҕан ыйыгар бэйэтин чааһыгар кэлбитэ. 1946 сыл бэс ыйыгар диэри онно сулууспалаан баран демобилизацияланан дойдутугар төннүбүтэ. Кыра быраата Дьөгүөр 1944 с. сэриигэ ын'ырыллан баран эмиэ Япония сэриитигэр өлбүт этэ. Оттон Бүөтүр сэрииттэн сотору эргиллэн кэлбитэ.

Василий Васильевич ити сэриигэ кыттыбытын бэлиэтээн сэбиэскэй правительство «Японияны кыайыы иһин» мэтээлинэн, «Аҕа дойду сэриитэ» II степенээх уордьанынан наҕараадалаабыта. В.В. Замятин сэрииттэн кэлээт да «Хатас» колхозка хонуу биригэдьиirinэн, колхоз председателин солбуйааччынан үлэлээбитэ. Тэрийэр үлэҕэ дьобурдаах, сиргэ сыһыаннаах, мындыр киһини бэлиэтии корон 1950 сыллаахха оҕуруот ыһан үүннэриитин звенотугар салайааччынан анаабыттара. Ол саҕана оройуон үрдүнэн оҕуруот аһын ыһытын барытын кэриэтэ II Хомустаахха ыыталлара. Сэри кэннинээҕи оройуон экономикатын айгырааһынтан таһаарыы улахан соруҕа — оҕуруот аһын ыһыы, киниттэн үрдүк үүнүүнү ылыы этэ. Фронтовик Баһылай Замятин онутабатык өйдөөн, эттиин-хааннын бэринэн туран кыаҕа, өйөсанаата тийэринэн ылсан үлэлээбитэ.

Хас да сыллаах дьяныардаах үлэтан түмүгэр оҕурсу, помидор уонна хаппыыста курдук, айылҕа араас хаппырыһын барытын аадар, уустук технологиялаах үүннээйилэри баһылаан 1959 с. 1240,3 цн. валовой үүнүүнү ылан колхозугар 16393 солк. дохуоту киллэрбитэ. Бу оччотооҕу кэмгэ улахан ситиһии этэ.

1960-62 сс. оҕуруот аһын үүнүүтүгэр ыарахан сыллар буолбуттара — эрдэ хаһыннаабыта. Ол үрдүнэн Василий Васильевич звенота валовойынан 917 цн. үүнүүнү ылбыта.

Кинини кытта оччолорго ис дууһаларыттан бэринэн Н.С. Новгородов, Н.И. Попов, М.А. Максимов о.д.а. үлэлээбиттэрэ. Кинилэр ааттарын Василий Васильевич өрүү махталынан ахтар.

Элбэх опыттаах үлэһит Василий Васильевич звенота сылтан сыл үрдүк көрдөрүүнү ситиһэн испитэ. Ол курдук 1974 с. 1 гааттан 240 цн. оҕуруот аһын ылбыта. Уопсайынан үлэлээбит камин устатыгар аахтаахха сыл аайы ортотунан 1 гааттан 170 цн.-тэн итэҕэһэ суох үүнүүнү ылбыт эбит. Бу биһиги, ирбэт тон сирдээх дойдуга, үчүгэй ситиһии буолар.

Бу Василий Васильевич үлэтэ итинэн эра мунурдамматаба. Кинини обуруот аһын олордуга улахан опыттаабын иһин Калинин, Ленин аатынан уонна «Правда» колхозтар бырабылыанньалара чилиэнинэн талан үлэлэспиттэрэ.

В.В. Замятин нэһилиэккэ, оройуонна уонна республикаба да киэнник биллэр диэтэххэ сыһаа буолуо суоба. Оройуон сэбиэтигэр депутатынан үс төгүл талыллыбыта, 18 сыл устата нэһилиэгэр депутаттаата. 1962 сылтан ССКП чилиэнэ, 1963 сылтан 1980 сылга диэри сскп райкомун чилиэнэ, 1968 уонна 1974 сыллардаахха Саха Уобаластаабы XXVII уонна XXIX конференцияларын делегата.

Василий Васильевич барыта 32 сыл обуруот биригээдэтигэр тохтоло суох биригэдьиирдээбитэ уонна билинтгэ диэри үтүө сүбэһит, ахсаабат наставник. Кини энкилэ суох сыралаах үлэтин сэбиэскэй правительство үрдүктүк сыаналаабыта. 1966 с. «Бочуот Знага», 1973 с. «Октябрьская революция» уордьаннарынан, «В.И. Ленин төрөөбүтэ 100 сыла туолуутунан сибээстээн. Үлэбэ килбиэнин иһин» мэтээлинэн набаараадаламмыта.

Василий Васильевич Замятинна «Нам оройуонун бочуоттаах гражданина», 1990 сыллаахха «Саха Республикатын норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ» ааттар ингэриллибиттэрэ.

«Ленин суола», 1988 с. 19-20 №№-рэ